

PROVET I HISTORIA 16.9.2013 BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens innehåll som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

I bedömningen av provet i historia betonas ämneskunskapen i enlighet med läroplanens krav samt ett korrekt och noggrant bruk av centrala historiska begrepp. Även förmågan att tolka och bedöma historiska källor kritiskt, att dra självständiga slutsatser av dem och att jämföra tolkningar av historiska spörsmål samt att kunna ta välmotiverad ställning till dem, är centrala kriterier för bedömningen. I de uppgifter som omfattar flera delar anges det maximala antalet poäng för olika delar i samband med uppgifterna, men svaret ska ändå bedömas som en helhet.

Uppgift 1

a)

I svaret redogör examinandem på ett nyanserat sätt för de olika reaktionerna på katastrofen i Pompeji. (2 p.)

b)

Den information som framkommit i den arkeologiska forskningen kan diskuteras utgående från Pompeji eller något annat arkeologiskt forskningsobjekt. De arkeologiska fynden betraktas som källor till kunskap om den förhistoriska tiden samt som stöd för forskningen om den historiska tiden. Examinanden ger exempel från olika områden av mänsklig verksamhet. Han eller hon kan även diskutera möjligheter och begränsningar vid inhämtande av arkeologisk kunskap och information, vilket i så fall höjer nivån på svaret. (4 p.)

Uppgift 2

Befolkningsökningen möjliggjordes framför allt av det effektiviserade jordbruket, som också ledde till bättre livsmedelssituation. De nya maskiner som utvecklades i samband med industrialiseringen gjorde att jordbruket blev ännu effektivare. Befolkningsökningen var uttryckligen ett resultat av att dödligheten minskade. Denna minskning berodde förutom på den förbättrade livsmedelssituationen också på många andra faktorer, t.ex. att pestepidemierna försvann och att hygienens så småningom förbättrades. Den medicinska utvecklingen hade i princip ingen inverkan ännu i det här skedet.

Uppgift 3

a)

I svaret analyseras de uppgifter som ingår i tabellen. Examinanden pekar ut de viktigaste skillnaderna och likheterna och visar att han eller hon förstår att siffrorna visar en relativ förändring. Av procenttalen framgår att depressionen ledde till mycket stora förändringar överallt. Siffrorna visar bl.a. att depressionen relativt sett drabbade USA hårdast. I samtliga länder minskade utrikeshandeln mer än den industriella produktionen. I Storbritannien minskade den industriella produktionen inte lika mycket som i de två övriga länderna. Arbetslösheten ökade heller inte lika mycket i Storbritannien som i USA och Tyskland. (3 p.)

b)

I svaret redogör examinanden för följderna av depressionen. Dessa var, förutom knappa vardagsförhållanden och ekonomiska och sociala problem, bl.a. den politiska oro som uppstod i Tyskland till följd av arbetslösheten och det försämrade ekonomiska läget. Oron bidrog till att nationalsocialisterna (Adolf Hitler) kunde ta makten. Hitlertysklands utrikespolitik förändrades på 1930-talet. Den kraftigt ökande arbetslösheten i USA ledde till en lång kristid, som statsmakten hanterade bl.a. genom det s.k. New Deal-programmet. I Storbritannien, liksom i de två övriga länderna, ledde den kraftigt minskade utrikeshandeln till att de ekonomiska kontakterna minskade och till att man gav upp frihandeln. De inrikespolitiska förändringar som följde av depressionen var störst i Tyskland. I USA och Storbritannien levde demokratin vidare. (3 p.)

Uppgift 4

a)

Relationerna mellan de europeiska staterna beskrivs som konfliktkänsliga och fientliga. De nya enade nationalstaterna i Mellaneuropa (Tyskland och Italien) har vuxit i styrka. Ryssland betraktas som ett hot från öster och Frankrike har intagit en försvarsposition. Länderna i utkanten av Europa skildras som utomstående betraktare. (3 p.)

b)

Relationerna mellan stormakterna tillspetsades under senare delen av 1800-talet. Den nationalistiska och imperialistiska konkurrensen syntes bl.a. i kolonierna. Genom allianspolitiken försökte man trygga sin stormaktsställning och förbereda sig inför ett eventuellt krig. Examinanden analyserar i svaret olika alliansförbindelser och deras inverkan. (3 p.)

Uppgift 5

Examinanden redogör för orsakerna till att försvarsalliansen grundades. Bland orsakerna kan nämnas kalla krigets utbrott och det allt spändare förhållandet mellan supermakterna. USA allierade sig med de västeuropeiska länderna för att möta hotet från Sovjetunionen. USA och dess allierade tillämpade en uppdämpningspolitik och försökte förhindra att det sovjetiska inflytandet skulle öka. Nato skapade en balans i de militära styrkeförhållandena i Europa och stärkte samarbetet mellan västländerna. Länderna inom västblocket gav varandra säkerhetsgarantier. Sovjetunionen uppfattade Nato som ett hot och skapade en egen militärallians och garanterade sitt inflytande i grannländerna. Efter kalla krigets slut upplöstes inte Nato, utan det utvidgades till det forna Sovjetunionen genom att tidigare socialistländer togs som medlemmar. Nato har utvidgat sina uppgifter. Förutom den regionala säkerheten i Europa genomför och stöder Nato krishanteringsoperationer runtom i världen.

Uppgift 6

Den finländska skogsindustrin uppkom när man upphävde ekonomiska begränsningar i mitten av 1800-talet och när efterfrågan på trä- och sågvaror ökade i Västeuropa. Pappersindustrin genomgick en kraftig utveckling i slutet av 1800-talet och särskilt på 1900-talet. Den största delen av den finländska exporten t.ex. under mellankrigstiden utgjordes av produkter från skogsindustrin. Industrialiseringen, och särskilt utvecklingen inom exportindustrin, förändrade det finländska samhället på ett betydande sätt: som exempel kan nämnas den stärkta penninghushållningen, upplösningen av ståndssamhället, det ökade välståndet och urbaniseringen.

Uppgift 7

I svaret jämförs Gustav Vasas sätt att styra riket med den rekommendation Olaus Petri gav. Gustav Vasa drev hänsynslöst kronans intressen, men särskilt i Finland kan man säga att den metod Olaus Petri förespråkade förverkligades. Det var omöjligt att från Stockholm övervaka Finland effektivt, vilket gjorde att man i administrationen av området också måste visa "god vilja". I svaret diskuterar examinanden de klara förändringar som skedde i Finland under Gustav Vasas regentperiod, t.ex. den stränga beskattningen, städernas allt viktigare roll och kolonisationen av ödemarker.

Uppgift 8

Vapaavuori är inledningsvis road av de västerländska inslagen i afrikanernas klädsel och bedömer afrikanerna ur ett västerländskt perspektiv. Skildringen studeras som ett exempel på ett kulturmöte. Nivån på svaret höjs om examinanden t.ex. har ett mångsidigt perspektiv, diskuterar skildringen som en produkt av sin tid, använder sig av jämförelser, visar prov på analysförmåga och använder sig av kulturbegrepp (t.ex. ackulturation, diffusion eller etnocentricitet). Om examinanden har ett smalt perspektiv och ett ensidigt förhållningssätt till företrädarna för de olika kulturerna ska detta betraktas som nackdel i bedömningen av svaret.

Uppgift +9

a)

Enligt Ilkka var de som deltog i bondetåget rejäla, hårt arbetande män, som med all rätt försvarade sitt fosterland. Kansan Lehti å sin sida ansåg att många av deltagarna var människor som inte förstod sig på samhällsfrågor och som därför lätt lockades med. De hade inga egna, djupare syften. Enligt Helsingin Sanomat hade deltagarna i sig ett berättigat syfte, men de använde sig av olagliga metoder. (4 p.)

b)

I svaret behandlas olika faktorer som hotade demokratin, t.ex. arvet från inbördeskriget, extremvänstern och extremhögern samt den ekonomiska depressionen. Till de faktorer som gynnade demokratin hörde t.ex. försoningspolitiken och andra sociala reformer samt den ökande levnadsstandarden. (5 p.)

Uppgift +10

a)

William Keith lyfter fram handelns betydelse vid grundandet av kolonier. Han betonar också det ömsesidiga beroendeförhållandet mellan kolonierna och moderlandet. Det brittiska inrikesministeriet å sin sida betraktar den svåra ekonomiska situationen i Europa som en orsak till utvandringen, som dessutom påskyndas av att människor hoppas få högre levnadsstandard i Amerika. (3 p.)

b)

Invånaren i Philadelphia lyfter fram individens rättigheter och friheter. Trots att han erkänner den brittiske kungen som sin regent, kritiserar han moderländernas strävan efter att beskatta kolonierna, eftersom han anser att detta innebär en begränsning av friheterna. Premiärminister North hänvisar å sin sida till de oroligheter som ägt rum i Amerika och under vilka man har ifrågasatt den brittiska bestämmanderätten. I stället för friheter betonar han lydnad gentemot den lagliga överheten. (3 p.)

c)

USA:s självständighet utgjorde en modell för hur man bryter ner kolonialistiska strukturer. Detta skedde till att börja med i Sydamerika i början av 1800-talet. I fortsättningen blev det svårare för européerna att dominera kolonierna och kränka de mänskliga rättigheterna (bl.a. slaveriet). I USA:s självständighetsförklaring (1776) lyfte man fram fri- och rättigheterna, vilket kom att utgöra en utgångspunkt för frigörelsekampen i kolonierna. (3 p.)